

A tartalomból:

André Vitalis

Kamerás megfigyelés,
biztonság és szabadságjogok

Dessewffy Tibor

Az árnyékvilág szociológiája

Barry Wellman, Anabel Quan Haase,
James C. Witte, Keith Hampton

Növeli, csökkenti vagy kiegészíti
az Internet a társadalmi tőkét?

Információs Társadalom

2002. II. évfolyam 1. szám

Információs Társadalom

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

Alapítva 2001-ben

Szerkeszti: Z. Karvalics László – főszerkesztő
Kolin Péter – tudományos főmunkatárs
Kiss Aranka
Végh Sándor

Lapterv: Szépkilátás Stúdió

Kiadja:

Az „INFONIA” /Információs Társadalomért,
Információs Kultúráért/ Alapítvány

Szerkesztő bizottság: Nyíri Kristóf – elnök
Farkas János
Lajtha György
Székely Iván
Z. Karvalics László

Szerkesztőség: 1111 Budapest Műegyetem rkp. 9. R. ép.

Tel.: 463 2526 Fax: 463 2547

e-mail: infarsfolyoirat@ittk.hu.

Megrendelés átutalással: ERSTE BANK Hungary Rt

11600006-00000000-0230706.

/Kérjük, a befizetési csekkre írják rá: Információs Társadalom/

Nyomtatás, kötés: a Print City Kiadó és Nyomda Kft. végezte.

ISSN 1587-8694

BEKÖSZÖNTŐ

4

KLASSZIKUSOK

Barry Wellman, Anabel Quan Haase, James Witte, Keith Hampton
Növeli, csökkenti vagy kiegészíti az Internet a társadalmi tőkét?
Társadalmi hálózatok, részvétel és közösségi elkötelezettség

E tanulmány kutatás az egyik első, 1998-ban végzett nagyszabású web felmérés eredményeit használja fel, hogy a címében feltett kérdésre választ kapjon. Megállapításai, módszerei révén a szakirodalom egyik legidézettebb opuszává vált, s az eltelt röpké négy év elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy igazi klasszikusnak tekinthessük. Eredményeik szerint pozitív összefüggés van a különböző önkéntes szervezetekben és a politikában való online és offline részvétel között, s az Internethasználók valamiféle online közösségi érzést alakítanak ki, általánosságban és rokonaikkal. Az első komoly érvrendszert produkálták amellet, hogy az Internet nem váltja valóra sem az utópisták álmát egy nagyobb közösségi eufóriáról, sem nem tükrözi az antiutópisták lidércnyomását a fokozott elidegenedésről.

5

KALEIDOSZKÓP

Karim H. Karim

A kiber-utópia és a paradicsom mítosza: Jacques Ellul propagandakutatásainak alkalmazása az információs társadalom retorikájának elemzésére

Jacques Ellul francia gondolkodó a huszadik század közepének uralkodó propaganda-mítoszait elemezte, ám eredményeit a szerző sikerrel alkalmazza az információs forradalomra is. A jelenhez kapcsolódó ideológia önmagában nem képes az egyének mozgósítására, ehhez az ősi eredetű, vallásos gyökerű mítosz pszichológiai-spirituális erejére is szükség van. A cikk egy sor, Ellul által azonosított mítoszt használ fel (tudomány, történelem, nemzet, munka, boldogság, fiatal-ság és a hős) annak bemutatására, hogy a rájuk alapozott fogalmi keret hogyan alkalmazható az információs társadalom jelenkori propagandájának elemzésére és kritikájára.

27

Dessewffy Tibor

Az árnyékvilág szociológiája

Kontrol és kreativitás az információs korban

A szerző az információs forradalom történetéből kiindulva tesz kísérletet arra, hogy a késő modernitás némely sajátosságára hívja fel a figyelmet. E szociológiai megközelítés azt hangsúlyozza, hogy a késő kapitalizmus káosza nemcsak a reménytelenség s a technológiai elidegenedettség terepe, hanem e folyamatok mellett nem-szándékolt következményként újra és újra létrejönnek az ellenőrizhetetlen kreativitás és a rendszer logikájától időlegesen leváló „árnyékos területek” is. A kultúra ott és akkor mutat meglepő minőségi változást, ahol s amikor nem is várnánk, s a futurologusok, utópisták, vagy éppen hosszú távon tervezők „legszebb álmai” úgy válnak valóra, hogy már a manifesztáció pillanatában másodlagosak a megjelenő új érték- és vonatkoztatási keretekben értelmezve.

44

André Vitalis

Kamerás megfigyelés, biztonság és szabadságjogok

A XVIII. századtól kezdődően az egyén annak köszönhetően lett engedelmes, hogy zárt helyeken (iskola, kaszárnya, üzem, kórház, börtön) azonosíthatóvá tették, s tudta, hogy figyelik. Növekvő mobilitása, s köztereken (repülőtereken, hypermarketekben) részlegessé és anonimá váló identitása következtében a régi fegyelem az 50-es évektől veszített hatékonyságából. Napjainkban a kamerás megfigyelés a láthatóság tudatos és állandó állapotát hozhatja létre, biztosítva a hatalom automatikus működését. E viszonyt magába építve az egyén részt vesz önmaga alattvalóvá tételében.

56

OLVASÁS KÖZBEN

Bartha Zoltán

**Online közösség vagy offline magány – egy város a jövőből: Netville
Keith N. Hampton: Hálózati lét egy behálózott közösségben:
Netville, globalizáció és a civilszféra**

A szerző a közösségek hálózati megközelítéséből kiindulva a számítógépes kommunikáció közösségekre gyakorolt hatását elemzi. Egy kísérleti jellegű lakókörzet (Netville, Toronto) számítógépes hálózati kapcsolattal rendelkező, és azzal nem rendelkező lakóit összehasonlítva egyebek mellett rámutat, hogy a szélessávú számítógépes kommunikáció segíti a közepes távolságú (50-500 km közötti) kapcsolatok intenzitásának növelését, illetve élénkebb közösségi szerepvállalásra ösztönöz a közvetlen lakókörzetben.

68

RECENZIO

Szeli Katalin

**Cluetrain - a hagyományos üzletmenet végnapjai
Rick Levine, Cristopher Locke, Doc Searls, David Weinberger**

75

Miró Kis Ida

**Az információ társadalmi élete
John Seely Brown, Paul Duguid**

79

Kömlödi Ferenc

**A futuroológus előre megmondta
Alvin Toffler: A harmadik hullám**

85

KONFERENCIAFIGYELŐ

87

LAPTÁRS-AJÁNLÓ

89

Az Olvasóhoz – szerkesztőségi jegyzet

Folyóiratunk nyitó darabja 2001 decemberében jelent meg, és evvel a mostani számmal indítjuk el az első teljes évfolyamot. A Beköszöntő „programadó” fordulatához képest ezúttal talán a szerkesztési elvekről, a válogatásunk mögött álló megfontolásokról szükséges inkább beszélni, s mindez egyúttal egyfajta „felkonferálása” is a megjelenő fontosabb tanulmányoknak.

Sokak számára rögtön meglepetést kelthet, hogy egy egészen friss tanulmányt (Barry Wellman és társai elemzését a társadalmi tőkéről és az Internetről) a Klasszikusok rovatba soroltunk. Elsődleges célunk természetesen az, hogy a témakör időben korábbi „veretes” darabjait közvetítsük, de Wellmanék tanulmánya akkora port vert fel, oly sok hivatkozás és másodelemzés foglalkozik vele, hogy szinte biztosnak látszik a bevonulása a „klasszikusok” közé. Ráadásul korábbi számunkkal kapcsolatban éppen Molnár Szilárdnak a társadalmi tőke kérdéskörét áttekintő szemléjéhez érkezett a legtöbb érdeklődő megjegyzés, ezért is döntöttünk úgy, hogy a Wellman és társainak a szerkesztőségünk kérésére külön átdolgozott tanulmányát közöljük, s mellé „ráadásnak” röviden összefoglaljuk annak a Netville-projektnek a tanulságait, amely mindmáig a téma kiinduló „empirikus” háttérét jelenti (l. Bartha Zoltán ismertetőjét Keith N. Hampton munkájáról).

Kaleidoszkóp rovatunk újabb „ösvényeket” nyit a korábbiak mellé: számos izgalmat tartogat az információs társadalom retorikájának elemzése (Karim H. Karim), André Vitalis tanulmánya egy egészen friss és „forró” jelenséggel, a videomegfigyeléssel foglalkozik, és helyezi azt társadalomelméleti keretbe, Dessewffy Tibor pedig egy eredeti megközelítéssel gazdagítja a témakör szociológiai vonatkozásait.

Jelentősen bővült recenzió rovatunk, amelybe – noha elvünk, hogy hazai szerzőtől csak első kézből közlünk szöveget – az információs társadalom irodalmának egyik emblemikus darabja, Toffler „Harmadik hullám”-ának magyar megjelenése alkalmából érzett örömünket Kömlödi Ferenc online közzétett ismertetőjének átemelésével fejezzük ki.

Idei második számunkat az információs társadalom rendszer/evolúciós vonatkozásainak, a negyediket pedig az oktatás kérdéskörének szeretnénk szentelni. Tisztelettel felkérjük minden Olvasónkat, hogy legyen szerzőnk vagy társ-szerkesztőnk: továbbra is várjuk megjegyzéseiket, javaslataikat, tanulmányaikat.

A szerkesztőség